

Aulafeske

Få å kånna sætta aulagaan feck äjn ha twau bauta. Da va få å kånna slau nea pajlana. Äjn hajare va ställda pau bautana, å dän feck sårrias fast rittet sau han inte kånne flötta pau se åm da böajte sjöa lide. Pajlana va au ege å meet tonga å launga. Däj kånne va mällan tije å fämti fod. Ingan äjn kånne slau nea pajlen feck han spessas te i dän grävaste ännen. Dää sattes pau äjn jäntratt såm i sin tua haade äjtt håll dää da sloss i äjn stoa spig (najle). Te äjtt näd jeck da öd tjufäm stöcken pajla. Däj skulle slauss nea kringsve äjn meta beroanes pau bännens beskaffenhäjd. Da va få äjn skulle va sääka pau att däj sto dää te däj va fätöjda. Da va äjtt drytt aabette å haja ättesåm klåmpen såm däj slo mä dross få haunn.

Få da skulle gau lide lättare å haja sau sjongde få da majsta gåbbana ånne tinna. Biden däj sjongde va sau hää: ”Hää gaua äjtt å hää gaua twau, å hää kånna träjena, åpp mä firena å fämmana slaua”. Ättöd, naua pajlana va neaslana, sau skulle däj fätöjas. Dau laes da ud stora ankare å sloss nea auhaullspajla. Frau hässe jeck da sinn äjtt räjb (auhaull) te pajlana. Hätta va twonget få att pajlana skulle stau dää. Fårudåm auhaullen sträcktes da äjn tjätting i töppen mällan pajlana, å han kalltes få töppline.

Ingan gaanen kånne sættas i sjöen skulle däj tjäras. Tjärena kottes i äjn stoa tjäjl. Dää laes gaanen i. Sinn dross däj åpp pau tjää-sjåbbena få att tjääna skulle rinna au. Å naua hon haade joat da va gaanen färä å sætta i sjöen. Juli va äjn bra sættemaunad. Sinn va da ti å böaja röjta gaanen. Da skulle allen jöras tilia pau maanen.

Däj bajste aulamaunadana va septåmba å åktoba. I slutet pau åktoba böajte däj å ta åpp gaanen såm sinn hængdes åpp te tarres. Naua däj va tarra laes däj ing i aulabonna. Pajlana toss åpp, å dau feck äjn mä ha twau bauta. Pau dåm laes äjn stoa balk såm skulle va såm ånnela få spelet såm däj vevade åpp pajlana mä. Pajlana stablades pau hamman ålla mett emod dää gaanet haade stautt. Ätte jul böajte aulagåbbana å böda gaanen sau däj va färä te najste gaung däj skulle sættas ud.

Hätta va barra äjn liden däj au da aabette såm mauste jöras åm däj skulle va aulafeskare!

Ålfiske

För att kunna sætta ålgarn fick man ha två båtar. Det var för att kunna slå ner pålarna. En hejare var ställd på båtar, och den fick surras fast ordentligt så den inte kunde flytta på sig om det började att gå lite sjö. Pålarna var av ek och mycket tunga och långa. De kunde vara mellan tio och femtio fot. Innan man kunde slå ner pålen fick den spetsas till i den grövsta änden. Där sattes på en järntratt som i sin tur hade ett håll där det slogs i en stor spik. Till ett nät gick det åt tjugofem stycken pålar. De skulle slås ner omkring en meter, beroende på bottens beskaffenhet. Det var för att man skulle vara säker på att de stod där tills de var förtöjda. Det var ett drygt arbete att heja eftersom klumpen som de slog med drogs för hand.

För att det skulle gå lite lättare att heja så sjöng för det mesta männen under tiden. Sången de sjöng löd så här: ”Här går ett och här går två, och här kommer trean, upp med fyran och femman slår”. Efteråt, när pålarna var nerslagna, så skulle de förtöjas. Då lades det ut stora ankare och slogs ner avhållspålar. Från dessa gick det sedan ett rep (avhåll) till pålarna. Detta var tvunget för att pålarna skulle stå där. Förutom avhållen sträcktes det en kätting i toppen mellan pålarna, och den kallades för topplina.

Innan garnen kunde sættas i sjön skulle de tjäras. Tjäran koktes i en stor kittel. Där lades garnen i. Sedan drogs de upp i tjärträget för att tjäran skulle rinna av. Och när den hade gjort det var garnen klara att sætta i sjön. Juli var en bra månad att sætta i. Sedan var det tid att börja vittja garnen. Det skulle alltid göras tidigt på morgonen.

De bästa ålmånaderna var september och oktober. I slutet på oktober började de att ta upp garnen som sedan hængdes upp på tork. När de var torra lades de in i ålboden. Pålarna togs upp, och då fick man också ha två båtar. På dem lades en stor balk som skulle tjänstgöra som underlag för spelet som de vevade upp pålarna med. Pålarna staplades på stembryggan eller mitt emot där garnet hade stått. Efter jul började ”ålgubbarna” att laga garnen så de var klara till nästa gång de skulle sættas ut.

Detta var bara en liten del av det arbete som måste göras om de skulle vara ålfiskare!

Klövningasåppa

Da va inte alla daa da ble ätterätt, män da hände iblann. Dau känne da blea klövningasåppa, da va baude billet å gått ätte däj salte sillena. Klövningasåppa kogas ju au trajpäaraklövninga å ajblaklövninga, nåнна sjeskån, lide russiner å vann. Å naua da a mjugt södas mä kråssaucka å räjes mä lide päamjel, å sinn a da fäat te å ajda.

Pröva jäana äjn token häa ätterätt. Häa a resäftet te äjtt haalttju påtisjona:

äjn å äjn haala litta vann

äjn kaffeköpp tarrada ajblaklövninga

äjn kaffeköpp tarrada trajpäaraklövninga

tillatööl sjeskån

äjn haala kaffeköpp russiner

äjn kaffeköpp röa saft

äjn å äjn haala kaffeköpp kråssaucka

träj madsjäja päamjel

Teräjning

Sjyl frutena å lägg alltihoba udåm sjeskånen i blöd nåнна timma älla öva nöttena. Lägg alltihoba i äjn kog å lätt att koga äjtt kwatt. Ös i kråssauckat. Räj såppan mä päamjelet blannat mä lide vann. Såppan kan ajdas jonken älla kaulla.

Hätta va äjn gamledas medda, såm kan ajdas nu i daa mä, åm sau skulle va.

Moasa lille Ålle

(Efter W.von Braun, Musik: Alice Tegnér)

Moasa lille Ålle i maakena jeck,
röbrust pau tjäften å solsjen i bleck.
Leppana smau udau bäana a blau,
barra ja slåppe sau säla häa gau!

Fruktsoppa

Det var inte alla dagar det blev efterrätt, men det hände ibland. Då kunde det bli fruktsoppa, det var både billigt och gott efter den salta sillen. Fruktsoppa kokas ju av torkade päronklyftor och äppelklyftor, några sviskon, lite russin och vatten. Och när det är mjukt, sötas det med strösocker och reds med lite potatismjöl, och sedan är det klart till att äta.

Prova gärna en sådan här efterrätt. Här är receptet för tio portioner:

1½ liter vatten

1 kaffekopp torkade äppelklyftor

1 kaffekopp torkade päronklyftor

10–12 sviskon

½ kaffekopp russin

1 kaffekopp röd saft

1½ kaffekopp strösocker

3 matskedar potatismjöl

Tillredning

Skölj frukten och lägg alltihop utom sviskonen i blöt några timmar eller över natten. Lägg alltihop i en kastrull och låt det koka en kvart. Häll i strösockret. Red soppan med potatismjölet blandat med lite vatten. Soppan kan ätas ljummen eller kall.

Detta var en gammaldags middag som kan ätas nu i dagar också, om så skulle vara.

Mors lilla Olle

(Efter W. von Braun, Musik: Alice Tegnér)

Mors lilla Olle i skogen gick,
rosor på kinden och solsken i blick.
Läpparna små utav bär äro blå,
bara jag slapp att så ensam här gå!

Feskaren

Feskaren a pau väj te egena mä sillagaan. Åm han möde äjna tjäring pau väjn, blea han ilsken å mauste vänna hem ijeen. Da mäjnas mä da: Åm han ändau tjöa nea gaanen, sau antans blea da staam älla sau blea da båmma.

Glo pau grisen

Ja tro att hätta hände pau Jybekaus, älla va da pau Krokaus. Ja, da va nået mä kaus, da a ja sääka pau. Da va rätt sau länge sinn, män äjn haade julakalas dau mä.

Å da va nu sau att Bänt å Kaana haua lillejulaaftan bae öva Nels å Krestina få å smauga pau julasjinkena. Å sau skulle äjn prada åm ifall hon va få salta, älla få faska, älla få fåjda, älla få maga. Ni väj vall att äjna sjinke kånne va meet, å fåa i tinna kånne hon nauck va ännu mäja. Å sinn sau skulle däj prada åm naboa å sau.

Te hässe julahälena haade Bänt å Kaana hatt twau grisa. Män dän äjne velle inte vajsja äjtt dogg, å ingen kånne begriba häffäre. Dän stasste au grisana haade däj ju slajtat, män dän annre jeck dää å ble inte meet starre än äjn kulting.

Män sau kåm kalaset, å da höa te sagen att baude Kaana å Krestina va lide hällörada, sau da ble allri nået staakt pau julkalaset. Män hätta auat skulle da ble annra bålla au, da haade Bänt bestämt. Äjn julasyb skulle däj ha, han å Nels. Män han va pau samme gaung lide rädda få Kaana, sau te å böaja mä vesste han vasken ud älla ing.

Sau kåm tanken. Han joade se ärane te stan å tjöpte hem äjn litta. Han sae inte äjtt oa. Dan få kalaset kåm. Å strajs ingan naua äjn skulle sätta se te boas, sae Bänt att nu ingan äjn skulle smauga dän äjne grisen kånne da va rättvist å glo pau dän såm va kwaa. Inget au fröntömman velle slau föjle mä kaarana te stiet – män däj pradade sau meet att däj inte ga ajt pau att gåbbana jeck ud äjtt sla.

Vajl ude jeck Bänt bagåm äjn binge å to fram littan, såm han knappt haade bröet, å twau glas. Däj bægge kaarana to se äjtt paa redia knabare å jeck ing te tjäringana såm barra foatsatte å prada.

Fiskaren

Fiskaren är på väg till ekan med sillgarn. Om han möter en kvinna på vägen, blir han ilsken och måste vända hem igen. Det menas med det: Om han ändå kör ner garnen, så antingen blir det storm eller så blir det ingen fångst.

Se på grisen

Jag tror att detta hände på Djupekås, eller var det på Krokås. Ja, det var något med kås, det är jag säker på. Det var rätt så länge sedan, men man hade julkalas då också.

Och det var nu så att Bengt och Karna varje lillejulafton bjöd över Nils och Kristina för att smaka på julskinkan. Och så skulle man prata om ifall den var för salt, eller för färsk, eller för fet, eller för mager. Ni vet väl att en skinka kunde vara mycket, och förr i tiden kunde den nog vara ännu mer. Och sedan så skulle de prata om grannar och så.

Till den här julhelgen hade Bengt och Karna haft två grisar. Men den ena ville inte växa ett dugg, och ingen kunde förstå varför. Den största av grisarna hade de ju slaktat, men den andra gick där och blev inte mycket större än en kulting.

Men så kom kalaset, och det hör till saken att både Karna och Kristina var lite religiösa, så det blev aldrig något starkt på julkalaset. Men det här året skulle det bli andra bullar av, det hade Bengt bestämt. En julsup skulle de ha, han och Nils. Men han var på samma gång lite rädd för Karna, så till att börja med visste han varken ut eller in.

Så kom tanken. Hon gjorde sig ärende till stan och köpte hem en liter. Han sa inte ett ord. Dagen för kalaset kom. Och strax innan när man skulle sätta sig till bords sa Bengt att nu innan man skulle smaka den ena grisen kunde det vara rättvist att titta på den som var kvar. Inget av fruntimren ville slå följe med karlarna till stian – men de pratade så mycket att de inte gav akt på att männen gick ut ett slag.

Väl ute gick Bengt bakom en binge och tog fram litern, som han